

М. РУДНИЦЬКИЙ

Шекспір без „геппі-енду“.

(З нагоди фільми „Ромео та Джульєтта“).

Нераз оглядаючи на екрані відомий нам архітектур, обурюємось, що сценарист до спілки з режисером викривив провідну думку твору, позмінював у ньому деякі сцени, навіть попере-мальовував постаті. Тоді обурюємось, забуваючи, що не одна сценічна перерізка з повісті теж не передавала того, що в повісті було найсутніше. Спробуйте оповісти зміст якоїсь поеми — дію заступити описом — ваш слухач буде дивуватись, як люди можуть ходити на таку виставу, складену із таких нецікавих фактів.

Ми бачили на екрані Шекспірового „Ромео та Джульєтту“. Шекспір умів дбати за сюжет, начеб пращав нині в Голівуді. Тимто сценарист не мав багато праці; тільки режисер мусів подбати за обстановку, маючи змогу показати Верону, карнавал, доми, сади і весь побут багатіше, ніж найбагатіша сцена.

Ромео уявляли ми собі кращим, попросту як красуня. Не міг би ним бути ні Марк, в якому кохалася Грета Гарбо (на екрані), ні Кларк Гейбл, що полонює Жанету Мекдональд, ні Гері Купер. Уявляємо собі його, як Джона Бері-мора на десять чи двадцять літ молодшого, і може в цьому випадку теж протестувалаб Джульєтта. Леслі Говард — першорядний Монте Крісто, знаменитий фехтмайстер, але слова кохання в його устах теж тільки нагадують технічне мистецтво.

Приплющуючи очі з насолодою слухаємо — Шекспіра. Фільмові промисловці — такі скупі на слова (коли не йде про рекламу), що їх розміщують на екрані, на цей раз залишають цілі строфи з „Ромео та Джульєти“. Кіновий глядач якось тяжко стежить за надписами. Коли він зрозумів дію, надписи для нього зайві, навіть дратують його. У наших краях, де розмову фільмових героїв частіше відчитуємо, ніж вислухаємо, — „слухачі“ звукової фільми стають справжніми слухачами тільки при співаних „партіях“.

Слухаючи „Ромео та Джульєтту“ на екрані, на мить приходить нам на думку, чому не дали нам краще опери? Кінова публіка воліє пересічний голос тенора, ніж найкращі вірші поета. Представники цієї публіки поневолі, відчитуючи машинально фрагменти Шекспірового тексту, моглиб навіть повірити, що цього давнього драматурга американці змодернізували. Які крилаті порівняння, які закарлючені компліменти — зовсім, як у тих сучасних поетів, що перемішують зорі з горохом і капустою!

Молоді поети! підіть конче на „Ромео та Джульєтту“, бо це вам легше, ніж узяти цю драму до рук та її прочитати. Переконаєтесь, що не одну з ваших метафор, яку ви складаєте з трьох предметів зовсім випадкових, начеб вони вилетіли із друкарської кашти, Шекспір випередив давно, пов'язавши їх у китицю, наче вчора за-завану — запахну, предивно екзотичну. І не балюкони із шнуровими драбинками, не крадькі зустрічі, не поединки роблять з „Ромео та Джульєти“ — предивну поему кохання, а тільки слова, якими передає Шекспір почуття людей.

Хто зна, чи Ромео та Джульєтта не могли неажати за найжахливішу з Шекспірівських трагедій тому, що її жертви гинуть невинно.

безглуздо жорстоко. І коли після кількох трупів, для нас зовсім байдужих, приходить та остання сцена, де Джульєтта проснувшись, як „Сонна царівна“, віднаходить трупа Ромео, тільки тому, що через зверхні перешкоди, деякі дієві особи спізнились, тоді маємо жаль до кінових режисерів, що не закінчили трагедії звичайним „геппі-ендом“.

Такий жаль має пересічний кіновий глядач. Кіно має свої окремі права, незалежні від законів, що рішають про величини та вартости в літературі. Коли впродовж півтора години кіновий режисер накопичить перед вами стільки подій, що ваші нерви не можуть їх зареєструвати — виходячи з сеансу ви хочете відчувати деяку полехшу. „Геппі-енд“, що зріс до висоти морального закону в кіні, вже встиг настроїти кінову публіку на своєрідний тон. Ця публіка зовсім інша в кіновій салі, ніж у театрі, навіть, коли вона складена з тих самих людей. Вона не думає в кіні про пошану для Шекспіра і не помічає, чи йому змінили текст. Вона любить трагедії і жахливі сцени, але не може погодитись з тим, щоб дібрана закохана пара не мала права до щастя.

У кінових трагедіях тисячі перешкод не дозволяють вибраній парі жити щасливо і всі ці перешкоди падають на кінці. Ромео та Джульєтта перемагають усі перешкоди і видається, що нічого не стоїть на перепоні до їх щастя, коли сліпий випадок, наче скожене авто в розгоні, розторошує їх несподівано. Хто не має дома тексту цієї трагедії, щоб прочитати її для полехі, після повороту з кіна, той мусить сказати собі, що кіно часто поводить з літературними творами немилосердно. І тоді, коли пробує їх змінити і тоді, коли їх не змінє.